

ТАЪЛИМ МУАССАСАСИДА ИННОВАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИ БОШҚАРИШ

**Бердиёрова Шоира –Педагогика таълими
назарияси катта ўқитувчиси**

**Мамедиёрова Гулҳаё,ЖДШИ Педагогика
назарияси ва тарихи факультети
1- курс магистранти**

Аннотация: Бугунги кунда ҳар қандай давлатнинг барқарор таракқиёти асосини инновацион фаолият ташкил этади. Тарих шундан далолат берадики, инсон ўзининг ақл-заковати билан дастлабки меҳнат қуролларини ўйлаб топишдан, алгоритм ва нанозарралар, замонавий инновацион компьютер, қуёш ва бошқа юқори технологияларни кашф этишгача бўлган мураккаб йўлни босиб ўтди.

Калит сўзлар: Таълим, инновация, илм фан.

Таълимдаги инновацион жараёнлар бир қаторда таълим соҳаси тизимига, балки жамиятнинг барча соҳаларининг ривожига ўзининг акс таъсирини кўрсатади. Шу боис ҳам ана шу таъсир ва бўшлиқнинг олдини олиш мақсадида Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан мазкур 2018-йилни “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили” деб эълон қилинди[1].

Ўзбекистонда мустақилликнинг дастлабки йилларидан мамлакатимиз илм-фани, етакчи илмий мактаблар, биринчи навбатда, энг йирик ва муҳим аҳамиятга эга ташкилот – Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясини янада ривожлантириш учун мустаҳкам пойдевор яратишга алоҳида эътибор қаратилди.

Буни амалий қўллаб-қувватлаш мақсадида бир қатор меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди. Биринчи Президентимиз Ислон Каримовнинг 1992-йил 8-июлдаги “Илм-фанни давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш ва инновация фаолиятини ривожлантириш тўғрисида”ги фармони ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1992-йил 21-июлдаги

“Илм-фанни ривожлантиришни ва инновация фаолиятини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш чоралари тўғрисида”ги қарори илм-фан ва инновацияларни ривожлантириш соҳасидаги дастлабки асосий ҳужжатлардир. Давлатимиз раҳбарининг 2006-йил 7-августдаги “Фан ва технологиялар ривожланишининг мувофиқлаштириш ва бошқаришни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, Ўзбекистон илм-фанини бошқариш ва молиялаштиришни давлат томонидан тартибга солиш, унинг саъй-ҳаракатларини устувор соҳаларга йўналтиришга қаратилган ислоҳотлар давом эттирилди.

Сир эмаски, ХХИ аср - техника ва технология асри. Ҳа, бу ном бежизга берилмади. Атроф-муҳитда содир бўладиган ҳодисалар уни ўрганишга бўлган қизиқишни янада орттирди. Бу қизиқиш ортидан илм-фан соҳасида мисли кўрилмаган кашфиётлар пайдо бўлди ва пайдо бўлмоқда. Кундан кунга кишини ҳайратга соладиган янгиликлар яратилмоқда.

Дарҳақиқат, фаровон келажак пойдевори ҳозирда униб-ўсиб келаётган ёшлар ҳисобланади. Шу сабабли, уларнинг юқори билим ва кўникмаларга эга бўлиб вояга етмоқлари муҳим омилдир.

Хусусан, ҳозирги кунда таълим жараёнида инновацион технологиялар, педагогик ва ахборот технологияларини ўқув жараёнида қўллашга бўлган қизиқиш, эътибор кучайган.

Маълумки, “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”да “таълим муассасаларининг ресурс, кадрлар ва ахборот базаларини янада мустаҳкамлаш, ўқув-тарбия жараёнини янги ўқув-услубий мажмуалар, илғор педагогик технологиялар билан тўлиқ таъминлаш” вазифалари белгилаб қўйилган. Мамлакатимизнинг тараққий этган мамлакатлар қаторидан ўрин олиши учун аҳоли таълимини жадаллаштириш ва унинг самарадорлигини ошириш мақсади ҳам илғор педагогик тадбирлардан, технологиялардан кенг фойдаланишимизни талаб этмоқда.

Инновацион технологиялар асосида мантиқий фикрлаш узлуксиз таълим тизимини ривожлантиришнинг энг муҳим омилларидан ҳисобланади.

Улар таълим жараёнида маълум ўзгаришларга, таълим мазмуни, сифати бойишига ва самарали ташкил этилишига сабаб бўладиган турли ташаббус ва янгиликларнинг яхлит тизимида намоён бўлади. Илм, фан ва техниканинг жадал ривожланиши, янги техника ва технологияларнинг жамиятнинг барча катламларига кириб бориши, ахборот технологияси воситаларининг барча давлат ва нодавлат муассасаларида қўлланилиши ўқитувчилардан узлуксиз билим олишни талаб қилмоқда. Ўқитувчиларнинг фаолияти кўп қиррали бўлиб, улар бошқарувчи, мулоқот қилувчи, йўналтирувчи, ташкил этувчи ва баҳоловчи ролларини амалга оширишлари керак бўлади[2].

Таълим тизимини ислоҳ қилишнинг зарурлигини тушуниб етиш, амалиётда таълим муассасаларини инновацион жараёнларга қўшилишини тақозо этмоқда, ўзини яратиш имкони мавжуд инновацион майдонда кўриш ва энг муҳими аниқ янгиликларни ўзлаштиришдан иборат[3].

Бугунги кунда мактаб ва олий таълим тизимидаги анъанавий ва оммавий кўринишдаги таълим ва тарбия жараёнлари ўрнига таълим муассасалари ривожланишида ўзига хос янгилик бўлиб инновацион жараёнлар кириб келмоқда. Инновация (ин-“лик”, новус-“янги”) янгилик киритиш, янгилик деган маънони англатади[4].

Таълим соҳаси – мамлакатимизда биринчилардан бўлиб фаол инновацион ҳаракатни бошлади. Маълум босқичда ХХ аср охирларида бундай ҳаракатлар йўлга қўйилган эди. Масалан, А.Г.Ривин ва В.К.Дяченко томонидан ўқитишни жамоавий ўқитиш, Д.Б.Елканин, В.В.Давыдов, Л.В.Занковлар томонидан илгари сурилган ривожлантирувчи инновацион таълим тўғрисидаги қарашлар ўз вақтида маълум аҳамият касб этди. Шу билан бирга бошқа инновацион таълим технологиялари: диалектик ўқитиш усуллари (А.И.Гончарук, В.Л.Зарина), ўқитишнинг индивидуал йўналишли усули (А.А.Ярулов), “Экология ва диалектика” (Л.В.Тарасов), эвристик ўқитиш (А.В.Хуторской) диалог маданияти (В.С.Библер, С.Ю.Курганов), лойиҳали ўз-ўзини рефлексия (Г.П.Шедровитская) ва бошқаларни келтириш мумкин[5].

Илм-фан ва ишлаб чиқаришни интеграллаштириш, хусусий тадбиркорлар ва давлат ўртасидаги ҳамкорлик, кичик ва ўрта инновацион бизнеснинг халқаро алоқаларини қўллаб-қувватлаш инновацион фаолиятни кенг ривожлантиришнинг муҳим шартларидир. Шунини таъкидлаш керакки, дунёнинг ривожланган давлатларида янгиликларнинг қарийб ярми ташкилотлар, кичик ва ўрта бизнес фирмалари томонидан амалга оширилмоқда. Чунинчи, АҚШ Миллий илм-фан фонди маълумотларига кўра, кичик фирмаларда ҳаётга татбиқ этилаётган янгиликлар сони сарф-харажатлар бирлиги бўйича ўрта ва йирик фирмаларга қараганда анча кўпдир. Бундан ташқари, кичик фирмалар янгиликларни жадал ўзлаштириш ва истеъмолчиларга етказиб беришда ҳам йирик фирмаларга қараганда тахминан учдан бир баробар илгарилаб кетган.

Университет ва техника институтлари ишлаб чиқариш компаниялари ва фирмалар билан биргаликда патентланган ишланмада ўз иштироки улушини белгилаб тадқиқот ва инновацион лойиҳаларни амалга оширишдаги илм-фан ва ишлаб чиқаришнинг интеграллашув жараёни катта самара беради. Европа патент идораси томонидан берилган барча халқаро патентларнинг 85 фоизи айнан шундай ҳамкорликдаги ишланмалар улушига тўғри келиши ҳам бежиз эмас[5].

Жаҳон тажрибаси шунини кўрсатмоқдаки, ҳар томонлама ривожланган инновацион тизимга эга мамлакатлардаги инновация жараёнлари самарали амалга оширилиб, технологиялар ва бошқа илмталаб маҳсулотлар тижоратлаштирилмоқда. Бу жараёнда давлатнинг иштироки, иқтисодийнинг реал сектори ва етакчи компанияларнинг инновация фаолиятини қўллаб-қувватлаши муҳим аҳамиятга эгадир. Зеро, илм-фан давлатнинг техник тараққиёти ва жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини таъминлайдиган ушбу интеграллашув механизмининг асосини ташкил қилади.

Хулоса ўрнида шунини таъкидлаш жоизки, бугунги кун инновацион технологияларини илм-фан ва таълим соҳасида муваффақиятли қўлланилса, янги ёш авлод ана шу жаҳон тажрибаси асосида сабоқ олиб, улғайса,

давлатимизнинг эртанги истиқболи, келажаги ёрқин бўлишига шак-шубҳа йўқ.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 22 январ 2018 йилдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида” ПФ-5308 –сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 7 феврал 2017 йилдаги ПФ-4947-сон Фармони билан 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрдаги “2019 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5544-сонли Фармони.
4. А.Мухторов;Ш.И. Мустафақулов “Талим соҳаларини ривожлантириш бўйича хориж тажрибалари” -“Иқтисодий ва инновацион технологиялар” илмий журнал 2012 й №4 май;
5. Ривожланган хорижий мамлакатлар таълим тизимини Бошқариш ва молиялаштириш тажрибалари. Рустамова Д.Д. Таълим, фан ва инновация. Маънавиймаърифий, илмий-услубий журнал. 2015 йил, 2-сон;
6. Toshpo'latova, N. (2021). ТАЪЛИМ МУАССАСАСИ РАҲБАРИНИНГ МУЛОҚОТИ ТАЪЛИМ САМАРАДОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА. *Журнал Педагогики и психологики в современном образовании*, (3). Toshpo'latova, N. (2021). YOSH AVLODNI TARBIYALASHDA—O'QUVCHILAR RUHIYATINI HISOBGA OLISH. *Журнал Педагогики и психологики в современном образовании*, (1).
7. Munarova Rano Usarovna, Saparova Zamira Ibrahimovna, Yuldoshev Sardor Asliddin o'g'li, Akhmedova Shokhida Mukhtarovna. THE EDUCATION OF

- TALENTED STUDENTS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR)-ISSN: 2455-3662,2019
- 8.Axmedova, S. (2019). FACTORS AND TRENDS OF ECONOMIC GROWTH. Экономика и социум, (10), 17-20.
- 9.Shagazatova, B. X., Mirkhaydarova, F. S., Artikova, D. M., Axmedova, F. S., & Kudratov, N. A. (2019). FEATURES OF DIABETES MELLITUS IN HIV-INFECTED PATIENTS. Toshkent tibbiyot akademiyasi axborotnomasi, (1), 149-152.
- 10.Munarova Rano Usarovna, Rozikova Munzira Dodoevna Uralov Anvar Abdumalikovich, Akhmedova Shokhida Mukhtarovna. (2020). Possibilities Of Self-Education In The Manifestation Of Genius Personality. International Journal of Advanced Science and Technology, 29(08), 3626-3631. Retrieved from <http://sersc.org/journals/index.php/IJAST/article/view/25584>
- 11.Axmedova, S. (2022). TA'LIM-TARBIYA JARAYONIDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(4). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5881>
- 12.Axmedova, S. (2022). МАКТАBLARDA O'QITISH TIZIMINING TA'LIM OLUVCHILAR YOSHI BILAN BOG'LIQLIGI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(4). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5879>
- 13.Axmedova, S. (2022). SAMARALI RAHBARLIKKA XOS XISLATLAR. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 2(5). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5102>